

Ett viktigt år har gått

Reformläget fram till 2020

Redaktör: Jonas Frycklund

Övriga författare: Göran Grahn, Edward Hamilton, Lars Jagrén, Johan Olsson

Form & produktion: Herlin Widerberg

Tryck: iVisby Tryckeri

Ett viktigt år har gått

Reformläget fram till 2020

Innehåll

Inledning	5
Läget för Sveriges välbefinnande	6
Reformavstämning	10
En effektivare arbetsmarknad	10
Ett konkurrenskraftigt skattesystem	14
Ökad kvalitet och effektivitet i välfärden	16
Mer humankapital, bättre matchning	20
Allmänna förbättringar av näringslivsklimatet	23
Slutsatser för fyra viktiga år 2017-2020	28

Inledning

Förra året presenterade Svenskt Näringsliv rapporten: *Fem viktiga år – reformer för vårt framtida välstånd*. Rapporten fokuserade på vad som behöver göras för att Sverige ska avancera i välståndsligan fram till 2020. Ett antal reformer presenterades som relativt enkelt skulle kunna sättas i verket.

Nu har ett viktigt år gått och vad har egentligen hänt? På vilket sätt är läget förändrat jämfört med för ett år sedan? Rapporten inleds med en aktuell lägesbeskrivning av svensk ekonomi och välståndet i Sverige och vad vi kan förvänta oss för utveckling i närtid.

Därefter görs en genomgång av förra årets reformlista. Vad har genomförts inom respektive område och i vilken riktning har besluten gått? Genomgångarna inom fem huvudområden avslutas med en bedömning av helheten. Vilken bedömning gör vi av det senaste årets politik? Vilka konsekvenser bedömer vi att åtgärderna medför och vad behöver ske under kommande år fram till 2020?

I Sverige har vi tidigare kunnat genomföra både stora och små strukturreformer. Mycket fungerar bra idag därför att vi drar nytta av reformer som har genomförts igår. Konjunkturläget och statsfinanserna gör att vi just nu befinner oss i ett förmånligt läge. Det ansvarsfulla är att utnyttja rådrummet för att genomföra ytterligare strukturella reformer som säkrar framtidens välstånd.

Redaktör för rapporten har varit Jonas Frycklund. Övriga författare är Göran Grahm, Edward Hamilton, Lars Jagrén och Johan Olsson.

Juni 2017

Bettina Kashefi
Chefekonom

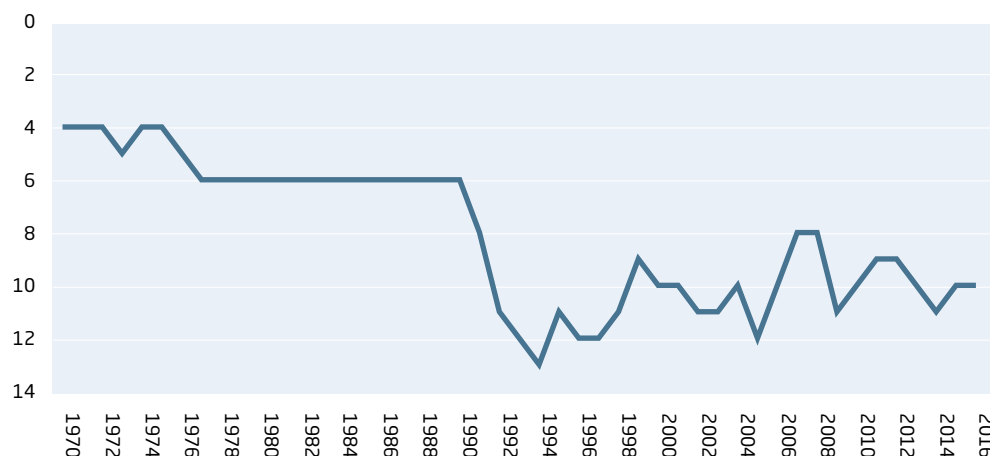
Läget för Sveriges välstånd

Svenskt Näringslivs långsiktiga mål är att Sverige åter ska bli ett av de fem rikaste länderna i världen, i praktiken mätt som att nå en av de fem topplatserna i OECDs ranking över köpkraftskorrigerad BNP per capita. Måttet är visserligen trubbigt och med viss statistisk osäkerhet och givetvis finns det också en rad andra faktorer som på olika sätt belyser välståndet och levnadsvillkoren i ett land. Men fördelen med det valda måttet är att det är möjligt att göra jämförelser både över tid och mellan länder. Inte minst det sistnämnda är viktigt i en värld där den internationella konkurrensen blir allt tuffare och där varken företag eller länder kan vila på gamla lagrar.

Sverige ligger just nu en bra bit från målet. Enligt den senaste statistiken för 2016 ligger Sverige på plats 10. Rankingen är oförändrad jämfört med förra året. I början på 1970-talet låg Sverige på fjärde plats men därefter följde en försvagning med bottennoteringen på plats 13 år 1994. En ryckig återhämtning skedde till plats 8 år 2007, men därefter har vi parkerat runt plats 10.

Diagram 1. Sveriges utveckling i välståndsligan

Sveriges placering i OECD:s välståndsliga 1970-2016



Källa: OECD

På de fem topplatserna ligger nu Luxemburg, Irland, Schweiz, Norge och USA. Till dem är avståndet förhållandevis långt. Mellan plats 6–15 är dock skillnaderna överlag små, vilket gör det fullt realistiskt att klättra i placering de närmaste åren. Samtidigt som vår nuvarande tiondeplats givetvis även utmanas av länderna strax efter oss.

Tabell 1. Västståndsliĝan 2016
BNP/capita (amerikanska dollar PPP-justerat)

1	Luxemburg	105 768
2	Irland	70 202
3	Schweiz	62 882
4	Norge	59 267
5	USA	57 325
6	Island	51 122
7	Nederländerna	50 863
8	Österrike	50 125
9	Danmark	49 714
10	Sverige	49 076
11	Tyskland	48 839
12	Australien	47 770
13	Belgien	46 701
14	Kanada	44 025
15	Finland	43 057

Källa: OECD

I rapporten *Fem viktiga är – reformer för ökat välstånd* analyserade Svenskt Näringsliv nödvändiga reformer inom fem breda områden för att Sverige ska återta en topposition vad gäller välstånd och därmed konkurrenskraft. Ett år har nu gått. Vad har skett under det året konjunkt  rellt och reformm  ssigt som påverkar Sveriges möjligheter att nå topp fem?

Konjunkt  rellt kännetecknades sommaren och hösten 2016 av osäkerheten efter Brexit och nedskruvade tillväxtförväntningar. Under våren 2017 har tongångarna från den internationella ekonomin blivit ljusare och f  rv  ntningsindikatorerna har stigit avsevärt. Detta är viktigt för Sverige som är en liten och utrikeshandelsberoende ekonomi. För första gången på flera år har   cks   prognoserna för världsekonomin reviderats uppåt och framför allt i Europa har tillväxten stabiliserats. På det positiva kontot i världsekonomin kan   cks   föras utfallet av valet i Frankrike, som ger hopp om förnyad reformpolitik och ett bättre samarbetsklimat inom EU.

Tillväxten är fortfarande måttlig och uppgången i de olika f  rv  ntningsindikatorerna har hittills inte fått motsvarande genomslag i den reala statistiken. Viktigare är dock att betydande osäkerheter i världsekonomin består. Dit hör givetvis den fortsatta ovissheten om den amerikanska administrationens politik – en osäkerhet som har tillkommit sedan förra året. Dit h  r   cks  , liksom förra året, Brexit, den höga skuldsättningen och instabiliteten i det europeiska banksystemet. De geopolitiska spänningarna finns kvar och har snarast ökat med tanke på den eskalerande utvecklingen i Nordkorea. Osäkerheten om framtida migrationsströmmar till Europa kvarstår   cks  .

Ett mer långsiktigt och inhemskt problem är att brister och flaskhalsar allt tydligare bromsar tillväxttakten i Sverige. Allra tydligast   r detta på arbetsmarknaden där bristen på arbetskraft med rätt kompetens nu är det enskilt största tillväxthindret. Detta förvärras ytterligare av en tilltagande bostadsbrist och dåligt fungerande infrastruktur för både gods- och persontransporter.

Som vi visade i fjolårets rapport är det på basis av existerande prognoser för BNP och befolkning inte mycket som talar för att Sverige på fyra–fem års sikt ska nå topp

fem – om inte strukturella reformer genomförs. Denna slutsats består även med de lite ljusare kortsiktiga konjunkturutsikterna.

Man kan konstatera att även regeringen har ett mål kopplat till samma år som gäller för Svenskt Näringslivs mål. I regeringens fall handlar det om att nå EU:s lägsta arbetslöshet senast 2020. Det är troligt att måluppfyllelse i det senare fallet även skulle öka chanserna att nå välbefindetsmålet. Svenskt Näringsliv har därför gjort en beräkning som visar att det skulle behöva tillkomma 340.000 nya arbetstillfällen för att nå regeringens mål. För att få ner arbetslösheten behövs dels nya jobb för de som är arbetslösa idag, dels nya jobb för de som träder in på arbetsmarknaden under de kommande åren. Under det senaste året har sysselsättningstillväxten varit relativt stark. Men framöver blir det svårare att få ner arbetslösheten ytterligare, eftersom utbudet och efterfrågan på arbetsmarknaden inte matchar varandra.

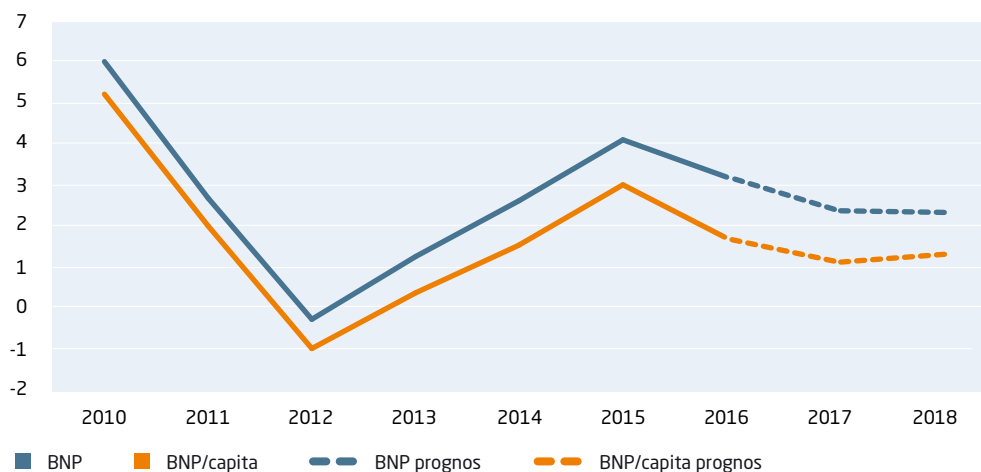
I den allmänna debatten fokuseras på att Sverige relativt många andra länder har en snabb BNP-tillväxt. Bilden av snabb tillväxt är bara delvis sann. Framför allt missar den att det viktigaste tillväxtmåttet egentligen är BNP per capita, det vill säga hur den totala produktionen utvecklas när man fördelar ut den per invånare. Det är detta mått som är avgörande för vårt välbefind, liksom i grunden också för lönenivåer och resurser till offentlig sektor.

Här visar statistiken tydligt på flera strukturella problem i den svenska ekonomin. För det första att skillnaden i tillväxttakt mellan BNP och BNP/capita har ökat avsevärt under de senaste 10 åren. Allt mer av tillväxten bärs upp av en högre befolkningsökning, inte av att vi har blivit mer produktiva. Historiskt har skillnaden mellan de två måtten varit omkring en halv procentenhet, men har de senaste åren ökat till omkring en procentenhet. Med tanke på att de många som invandrade under flyktingkrisen först nu får uppehållstillstånd och därmed inkluderas i befolkningen, torde skillnaden fortsätta att öka. Det klassiska BNP-måttet blir därmed en sämre indikator på Sveriges välbefind.

För det andra har tillväxten i Sveriges BNP per capita trendmässigt sjunkit, och väntas fortsätta ligga under sitt historiska medelvärde även under kommande femårsperiod.

Diagram 2. Tillväxt i BNP och BNP per capita i Sverige 2010–2018

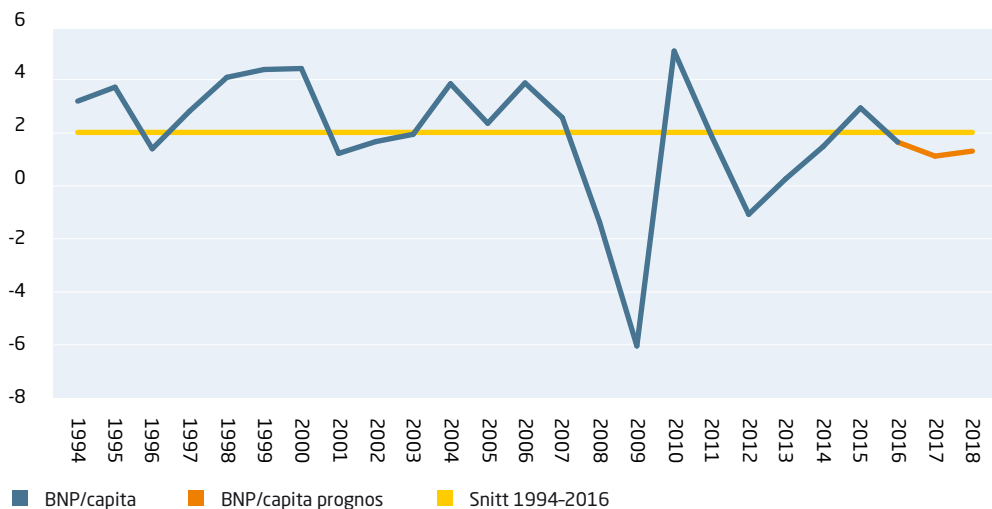
Procentuell årlig tillväxt



Anm. Svenskt Näringslivs prognos för 2017–2018
Källa: SCB, Svenskt Näringsliv

Diagram 3. Sveriges välstånd växer långsammare än det historiska medelvärdet

Procentuell årlig tillväxt i BNP per capita

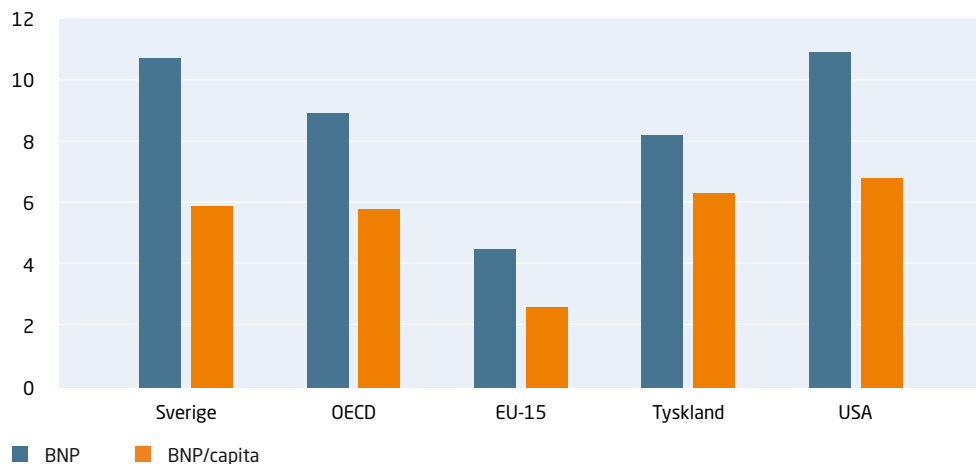


Källa: SCB, Svenskt Näringsliv

Tar man hänsyn till BNP/capita kan vi dessutom konstatera att mycket av det som uppfattas som högre tillväxt i Sverige jämfört med andra länder försvinner. Detta framgår när man ser på den ackumulerade tillväxten i BNP/capita sedan 2010 i diagram 4. Sverige har under denna period inte alls haft en exceptionell tillväxt, utan den har legat i linje med OECD-snittet.

Diagram 4. BNP och BNP per capita, ökning mellan 2010 och 2015

Procent



Källa: OECD

Slutsatsen är klar. Sverige behöver tillväxt och tillväxten kräver reformer. De stora matchningsproblemen på arbetsmarknaden i kombination med behovet att integrera de nyanlända på arbetsmarknaden gör att behovet av strukturella reformer är än större än föregående år.

I nästa kapitel går vi igenom vilka politiska beslut som har fattats sedan sommaren 2016. Har politiken bidragit till att skapa bättre förutsättningar för långsiktig tillväxt?

Reformavstämning

Vill vi höja välbördet och BNP per capita så handlar det i slutändan om hur mycket befolkningen arbetar och hur produktiva de är. Goda förutsättningar för ett högt arbetskraftsutbud och snabb produktivitetsutveckling behövs för att Sverige ska klättra i välbördsligan. För att stärka dessa förutsättningar krävs reformer och det finns sällan en enskild åtgärd som löser alla problem. Istället bygger goda tillväxtförutsättningar på ett kontinuerligt reformarbete som innefattar flera områden.

I förra årets rapport lyfte Svenskt Näringsliv fram reformförslag inom fem huvudområden:

1. En effektivare arbetsmarknad
2. Ett konkurrenskraftigt skattesystem
3. Ökad kvalitet och effektivitet i välfärden
4. Mer humankapital, bättre matchning
5. Allmänna förbättringar av näringslivsklimatet

Reformerna som fördes fram ska inte ses som en uttömmande inventering av allt som behövs, men det är en genomgång av ett antal viktiga åtgärder som kan vidtas *i närtid* för att förbättra välbördsutvecklingen.

Därutöver finns det även behov av mer genomgripande långsiktiga strukturreformer. Teknikutvecklingen, digitaliseringen och de globala förutsättningarna förändras snabbt. För att Sverige också på lång sikt ska upprätthålla välbördet krävs att vi fortsätter att agera proaktivt. Inom ramen för projektet *Ett utmanat Sverige* tar Svenskt Näringsliv fram mer långsiktiga reformförslag. Hittills har tre rapporter presenterats inom ramen för det projektet.

I de följande avsnitten görs en genomgång av respektive förslag från förra årets rapport. Vad har hänt under det senaste året? Har något genomförts helt eller delvis? Har utvecklingen gått i fel riktning? Först beskrivs utvecklingen reform för reform. Sedan sammanfattas läget inom respektive huvudområde.

En effektivare arbetsmarknad

Reformer för en kortare väg in på arbetsmarknaden för nyanlända

Etableringen av nyanlända är allttjämt en högaktuell fråga och relativt lite har hänt som i grunden har förbättrat möjligheterna till en effektivare etablering. Antalet inskrivna vid Arbetsförmedlingen ökar nu i takt med att de nyanlända som kom under 2015 träder in i etableringsuppdraget. Att underlätta för nyanlända att snabbt, smidigt och enkelt komma i arbete är avgörande för samhället i stort och för näringslivets kompetensförsörjning.

Arbetsförmedlingen kan nu i högre utsträckning bestämma vilka arbetsmarknads-politiska insatser som nyanlända bör ta del av. Istället för att som tidigare ha byggt mer på frivillighet och rättigheter. Det finns även fortsättningsvis risk för att stelbentheter i systemet gör insatser svårtillgängliga för den enskilde. Problem kvarstår också kopplade till samordningsnummer, ID-hantering och kontonummer som försvårar för företag som antingen vill hjälpa till vid etablering och/eller söker personal. Möjligheten att ge praktik till asylsökande försvann i samband med att ansvaret för detta flyttades från Migrationsverket till Arbetsförmedlingen och Länsstyrelserna.

Svenskt Näringsliv välkomnar den ändring i regelverket som innebär att etablerings-ersättningen blir mer enhetlig med andra bidrags- och ersättningssystem. Det vill säga avtrappning av ersättningen i en sanktionstrappa och tydligare koppling till *lämpligt* arbete.

Regeringen har inte hörsammat Svenskt Näringsliv förslag att förändra avräkningen av dagersättningen mot arbetsinkomster i syfte att minska marginaleffekterna.

Att inrätta snabbspår till bristyrken är rätt tänkt, men hastigheten i införandet är alldeles för låg och hela projektet kantas alltjämt av Arbetsförmedlingens bristande hantering. Endast 1 200 deltagare återfinns i insatser kopplade till insatsen – vilket motsvarar någon procent av samtliga inskrivna i etableringsuppdraget. Det finns många privata initiativ för att underlätta integrationen på arbetsmarknaden, exempelvis Jobbsprånget som drivs av IVA.

Ny anställningsform

Debatten om enkla jobb har intensifierats det senaste året. Svenskt Näringsliv har föreslagit en ny anställningsform utan krångel och med minst halverade kostnader för arbetsgivaren jämfört med idag. Anställningsformen kan riktas till nyanlända flyktingar, långtidsarbetslösa och personer utan gymnasieutbildning. Även förslag om en ny matchningsanställning där bemanningsföretag kan verka som matchningsmotor har lyfts fram av Svenskt Näringsliv och omfattades delvis av regeringen.

Trots regeringens utfästelser våren 2016 om att fokusera mer på skapande av enkla jobb har resultaten lyst med sin frånvaro. Konstgjorda åtgärder som *extratjänster* och *traineejobb* lyfter inte. Regeringens terminologi ändrades under hösten till ”enklare vägar till jobb”. Förslaget om en ny anställningsform har kommit i skymundan av LO:s utspel om *utbildningsjobb*. LO:s ingångsförslag diskuteras nu mellan parterna på förbunds nivå.

Förslaget om matchningsanställning har lett till att regeringen har gett Tillväxtverket 50 miljoner kronor för att sätta ett dussintal projekt på temat etablering. Endast ett fåtal har något att göra med bemanningsföretag, vilket var den ursprungliga idén bakom matchningsanställning.

Föräldraförsäkring som stimulerar arbete

Föräldraförsäkringen syftar till att stödja båda föräldrarnas möjligheter att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete genom möjligheten att vara hemma med barnen när de är små. Genom nya regler som träder i kraft halvårsskiftet 2017 kommer nyanlända föräldrar till äldre barn som kommer till Sverige inte längre få rätt till samma antal föräldrapenningdagar – 480 – som normalt lämnas i samband med ett barns födelse.

Det tidigare regelverket ledde till överkompensation i förhållande till det behov av ledighet och ersättning som föräldrar med äldre barn normalt har. Det innebär att huvudsyftet med föräldraförsäkringen, dvs. att skapa möjligheter för kvinnor och män att kombinera yrkesliv med familjeliv, motverkades.

De nya reglerna innebär att föräldrapenningen begränsas för föräldrar med barn som blir bosatta i Sverige efter att barnet har fyllt ett år. Förändringarna är i linje med vad Svenskt Näringsliv tidigare har fört fram. Svenskt Näringsliv anser fortfarande att en begränsning av antalet föräldrapenningdagar utifrån barnets ålder bör göras till en generell regel, så att den gäller alla försäkrade och samtliga barn.

Reformer för en låg och stabil sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron är alltjämt hög men trenden är nu sjunkande, vilket är ett trendbrott sedan ett år tillbaka. Dock gäller det inte längre sjukfall som fortsätter att öka.

Svenskt Näringsliv föreslog förra året att:

- Regeringens förslag på utökad medfinansiering för arbetsgivare i sjukförsäkringen skulle skrotas
- Den bortre tidsgränsen skulle återinföras
- Försäkringskassans funktion som grindvakt skulle stärkas (tydligare kontroller och bättre kvalitet i läkarintyg)
- Ett försök bör göras där ett eller flera landsting delfinansierar sjukförsäkringen.

Svenskt Näringsliv välkomnar att regeringen efter förra sommaren beslutade att lägga förslaget om arbetsgivares medfinansiering åt sidan. Det är även bra att regeringen har stärkt Försäkringskassans funktionssätt och att de agerar tydligare utifrån kontrollstationer samt höjt kvalitén i läkarintygen.

Regeringen har även sjösatt en utredning som prövar pilotprojekt för tydligare incitament för landstingen genom delfinansiering av sjukförsäkringen.

Det som alltjämt är problematiskt är att den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen inte är återinförd. Det finns tydligt forskningsstöd för att avsaknaden av en bortre tidsgräns påverkar de långa sjuktagen.¹

Moderna konfliktregler

Svenskt Näringsliv värnar kollektivavtalen, men deras ställning hotas av de långtgående konfliktmöjligheterna på arbetsmarknaden. Konfliktreglerna behöver innefatta en proportionalitetsregel som avgör rimligheten av stridsåtgärder. Även rätten till sympatiåtgärder behöver kraftigt begränsas. Det behövs också regler om *ultima ratio*, som innebär att konfliktvarsel inte får läggas förrän samtliga förhandlingsmöjligheter är uttömda, som en absolut sista åtgärd.

En strejk kan stoppa samhällsviktiga funktioner. I dag finns ingen lagstiftning som hindrar samhällsfarliga strejker. Det behöver därför regleras hur bedömningen av en stridsåtgärds samhällsfarlighet ska gå till. Parterna kan och bör ge sin syn på samhällsfarligheten, men det är staten som har ansvar för konflikträtten och därmed också för utformningen av den. Det bör vara en gemensam angelägenhet för parterna

¹ Hägglund, Pathric och Johansson, Per (2016) Sjukskrivningarnas anatomi – en ESO-rapport om drivkrafterna i sjukförsäkringssystemet, Expertgruppen för Studier i Offentlig Ekonomi.

och för staten att det finns ett sammanhållet system som täcker hela arbetsmarknaden för att pröva strejkers samhällsfarlighet. Att ett sådant system kommer på plats är politikens ansvar.

Hamnarbetarförbundets konflikt med APM Terminals i Göteborgs hamn skadar allvarligt näringslivet och visar på tydliga brister i den svenska arbetsmarknadsmodellens funktionssätt. Regeringen har aviserat att en särskild utredare kommer att ges i uppdrag att se över reglerna för att vidta stridsåtgärder i en situation där arbetsgivaren redan är bunden av kollektivavtal, eller där skälet för att vidta stridsåtgärder är något annat än att uppnå ett kollektivavtal. Rätten att vidta sympatiåtgärder omfattas inte av utredningsuppdraget. Svenskt Näringsliv anser att det är utmärkt att regeringen på detta sätt tar tag i den situation som råder i Göteborgs hamn.

Konkurrensutsatt Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen kostar skattebetalarna 75 miljarder kronor varje år och har lägst förtroende bland samtliga myndigheter i Sverige. Endast 12 procent av svenska folket har förtroende för myndigheten. Samtidigt använder Svenskt Näringslivs medlemsföretag Arbetsförmedlingens rekryteringstjänster i allt mindre utsträckning.² Tyvärr har väldigt lite hänt sedan förra sommaren på det här området, trots omfattande kritik.

Arbetsmarknadsutbildningarna är ineffektiva, stödformerna är för komplicerade och byråkratiska. Det förändringsarbete som har inletts går för långsamt och effektiviteten i hela verksamheten är för låg.

Svenskt Näringsliv menar därför att hela systemet med arbetsförmedling behöver göras om i grunden med fokus på högre kostnadseffektivitet, bättre resultat och mer transparenta resultatsystem i de insatser som upphandlas. Den upphandling som sker i *Stöd och Matchning* är ett embryo – en slags Australien-modell i miniatyr som eventuellt kan växlas upp och omfatta fler tjänster. Den har ett tydligt resultatsystem där leverantörer mäts och följs upp baserat på prestation.

Under året har en majoritet i Riksdagen beslutat om tilläggsdirektiv till den pågående Arbetsförmedlingsutredningen. Där slås fast att hela systemet ska göras om i grunden, att Arbetsförmedlingen ska sluta arbeta med jobbförmedling och att matchningsfunktionerna istället ska outsourcas. Dessutom finns tydliga skrivningar om vikten av högre kostnadseffektivitet och fokus på resultat i de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Det är viktigt att såväl regeringen, som den pågående utredningen, tar fasta på Riksdagens beslut.

Arbetsförmedlingsutredningen ska lämna delbetänkande om bl.a. externa leverantörer i oktober 2017.

Bedömning - En effektivare arbetsmarknad

Den svenska arbetsmarknaden är i stort behov av reformer. Trots en konjunktur på väg upp, där det skapas många nya arbetstillfällen, är det svårt att få ner arbetslösheten under nuvarande nivå och tudelningen på arbetsmarknaden förstärks för varje år. Anledningen är att många jobbsökande har bristande kvalifikationer och att matchningen fungerar dåligt. För stora grupper är de ekonomiska drivkrafterna små

² I Svenskt Näringslivs senaste Företagarpanel uppger 78 procent av de företag som har försökt rekrytera under det senaste halvåret, att de har varit svårt eller mycket svårt att rekrytera medarbetare. Se Det Ekonomiska Läget, juni 2017, konjunkturrapport från Svenskt Näringsliv. https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/konjunkturprognos/det-ekonomiska-laget-juni-2017_678906.html

för att gå från arbetslöshet till jobb. Omfattande strukturella reformer skulle behövas för att få ner jämviktsarbetslösheten.

Under året har vissa framsteg gjorts. Den viktigaste förändringen är att förslaget om sjukskatt (arbetsgivares medfinansiering i sjukförsäkringen) drogs tillbaka. Förslaget skulle ha gjort företagen mindre benägna att anställa människor med sjukdomshistorik. Det är också noterbart att den korta sjukfrånvaron nu har börjat minska.

Begränsningen av föräldrapenningsuttaget för nyanlända är ett steg i rätt riktning för att göra det mer lönsamt att arbeta. Integrationen främjas av de nya reglerna, men det är möjligt att gå längre.

Vad gäller åtgärder för att få in nyanlända på arbetsmarknaden har väldigt lite hänt. I själva verket har tiden för flyktingar att komma i arbete snarare blivit längre. Nu tar det nio år innan hälften av en årskull flyktingar har kommit i sysselsättning. Bryts inte detta kommer tudelningen på arbetsmarknaden att förstärkas ytterligare. Skillnaderna mellan de som har och de som inte har ett jobb är det som skapar klyftor.

Ett konkurrenskraftigt skattesystem

Sänk marginalinkomstskatterna

Marginalskatterna har i år fortsatt att öka genom att fler inkomsttagare hamnar över brytpunkten. Även för nästa år har regeringen aviserat att brytpunkten inte ska räknas upp. Regeringen har i alla sina budgetar lagt fram förändringar som förvärrar problemet med marginalskatterna. År 2018 beräknas 36 procent av de heltidsarbetande hamna över brytpunkten för statlig skatt. Detta ska jämföras med 29 procent vid inledningen av denna mandatperiod. Sammanlagt kommer det att vara 1,4 miljoner löntagare, en ökning med 360.000, som räknas som höginkomsttagare och som drabbas av marginalskatter på över 50 procent.

För att inkomstskatterna i Sverige ska bli internationellt konkurrenskraftiga i relation till liknande ekonomier skulle marginalskatten behöva komma ner till 42 procent. Med en genomsnittlig kommunalskatt på 32 procent behöver den statliga inkomstskatten sänkas till 10 procent och den så kallade värnskatten avskaffas. Därutöver behöver jobbskatteavdraget vara intakt och inte fasas ut. För att skiktgränsen för statlig inkomstskatt ska bli konkurrenskraftig behöver den höjas kraftigt. Det internationella snittet motsvarar 110.000 kronor i månaden. Svenskt Näringsliv anser att skiktgränsen i ett första steg bör höjas så det motsvarar 80.000 kronor i månaden.³

Lägre beskattning av kapitalinkomster

Regeringen har inte föreslagit några sänkningar av kapitalinkomstskatterna för att göra Sverige mer konkurrenskraftigt som företagareland. Tvärtom finns förslag på skärpningar av beskattningen för fåmansföretag. I ett första skede föreslogs skatteökningar för entreprenörer på 5 miljarder kronor. Därefter gjordes vissa justeringar i lagrådsremissen, men den samlade skattehöjningen som föreslås uppgår ändå till 3 miljarder kronor.

³ Krassén, P och Lidelfelt, J (2017), Talangjakten och marginalskatten, rapport, Svenskt Näringsliv

Utdelningsskatten för aktiva ägare i fåmansföretag höjs från 20 till 25 procent, samtidigt som andra försämringar genomförs. Förslaget innehåller samtidigt vissa förbättringar som syftar till att underlätta generationsskiften. Sammantaget innebär den ökade skattebelastningen att villkoren för entreprenörer och småföretag försämras i stället för förbättras.

Bättre villkor för personaloptioner

Regeringen har tagit fram ett förslag om personaloptioner. Lagrådsremissen har även lämnats in till EU-kommissionen, som måste godkänna förslaget innan det kan träda i kraft. Förslaget har successivt förbättrats. Exempelvis förlängdes tidsperioden för hur gammalt ett företag får vara för att omfattas. Nu är det tänkt att omfatta företag som är upp till 10 år, från början var gränsen satt till 7 år. Tanken är att beskattning ska ske först när den skattskyldige löser in sin option. Arbetsgivaren ska inte heller betala arbetsgivaravgifter.

Förslaget är ett steg i rätt riktning och kan underlätta rekryteringen till *start up*-företag. Den stora begränsningen är att endast företag med upp till 50 anställda eller 80 miljoner i balansomslutning omfattas. En högre gräns på 250 anställda hade ökat genomslaget för reformen och hade troligen accepterats av EU-kommissionen.

Utöka RUT och höj beloppsgränsen

Under det gångna året har RUT-avdraget utvidgats till att omfatta fler tjänster. Först infördes RUT för vissa trädgårdstjänster som tidigare inte ingick, flyttjänster och enklare IT-tjänster i hemmet. Därefter infördes vid årsskiftet RUT för reparation av vitvaror i hemmet.

Däremot har beloppsgränsen för hur mycket RUT-avdrag som får göras inte höjts. Det finns möjlighet till fler RUT-utvidgningar. RUT-avdraget bör bygga på principen att avdraget ska tillämpas på privatpersoners köp av tjänster kopplade till hushållet. Med utgångspunkt i ett mer övergripande synsätt kan sedan undantag från avdragsrätten diskuteras. Detta skulle medföra att fler tjänster skulle omfattas, exempelvis tvättjänster och hemleverans av mat.

En mindre men ändå positiv skatteförändring är att momsen har sänkts till 12 procent för vissa reparationstjänster. Sänkningen omfattar reparation av cyklar, skor och kläder.

Utöka jobbskatteavdraget för äldre

Flood (2016) har visat att ett utökat jobbskatteavdrag för äldre skulle vara självfinansierat och leda till högre skatteintäkter. Förslaget innebär att det förstärkta jobbskatteavdraget för pensionärer utvidgas till att gälla alla från 61 års ålder. Förstärkta drivkrafter för denna grupp skulle bidra till en förlängning av arbetslivet.

Regeringen har inte lagt fram något förslag i den här riktningen.

Bedömning - Ett konkurrenskraftigt skattesystem

Vissa framsteg har gjorts vad gäller RUT-avdraget och personaloptionerna har kommit närmare implementering. Försämringarna av marginalskatterna och förslaget om skattehöjningar för entreprenörer är allvarliga steg i fel riktning.

Under året har flera andra skatteförslag kommit som går i fel riktning. Vid halvårsskiftet införs den s.k. kemikalieskatten som påverkar försäljningen av hemelektronik.

Skatten innebär en konkurrenssnedvridning eftersom privatimport från utländska leverantörer inte påverkas. Den är dessutom administrativt krånglig för de företag som måste hantera den. Även begagnatförsäljning omfattas av extraskatten, vilket torde vara negativt ur miljösynpunkt.

Förslag har lagts fram om höjda resolutionsavgifter för finansiella företag. Resultatet blir en avsevärt högre avgift än i andra länder. I praktiken blir avgiften en skatt. Till skillnad från övriga EU-länder kommer avgifterna i fonden inte att fonderas separat utan ingå löpande i statsfinanserna. Dessutom har regeringen meddelat att någon form av bankskatt ska införas, dock inte det hårt kritiserade utredningsförslaget om en skatt på finansiella tjänster.

Ett förslag om flygskatt har lagts fram. Skatten har begränsade miljöeffekter eftersom flyget ingår i EU:s utsläppshandel. Minskat flygande i Sverige leder till lägre pris på utsläppsrätterna, vilket gör att andra aktörer inom EU kan släppa ut mer växthusgaser.

Arbetet med att införa en kilometerskatt har försenats då regeringen inte var nöjd med det utredningsförslag som kom fram. Ambitionen är fortfarande att få fram ett förslag under mandatperioden. Kilometerskatten eller vägslitageavgiften som den också kallas riskerar att drabba svensk basindustri, som är beroende av lastbilstransporter. De förslag som hittills har lagts fram är baserade på transportavstånd och tar inte hänsyn till om transporten sker på ett miljömässigt bättre eller sämre sätt.

Ökad kvalitet och effektivitet i välfärden

Lägg ner Valfärdsutredningen

Förra året menade vi att välfärdsutredningen borde läggas ner eftersom den hotade viktiga verksamheter inom vård, skola, omsorg. Nu har utredningen tillåtit slutföra sitt uppdrag, så det finns inte längre någon utredning att lägga ner.

Utredningsresultaten blev värre än befarat och det rimliga är att regeringen tydligt tar avstånd från förslagen i utredningen. Det förslag som utredningen har lagt fram om vinstbegränsning är långtgående. Beräkningar som PWC har utfört visar att 80 procent av företagen inom välfärdsområdet skulle få ha en rörelsemarginal på högst 2 procent.⁴ En sådan reglering skulle innebära att de flesta företag tvingas avveckla sina verksamheter. Valfriheten inom vård, skola och omsorg skulle bli en chimär. Någon ekonomisk besparing skulle inte uppnås eftersom privata aktörer i allmänhet bedriver sin verksamhet med samma eller bättre kostnadseffektivitet. Omfattande organisatoriska problem är att vänta för kommuner och landsting som utan förberedelse kan tvingas ta över de privata verksamheterna.

Det mesta tyder på att förslaget om vinstreglering inte kommer att gå igenom i Riksdagen. Trots detta fortsätter regeringen sitt arbete med att ta fram ett lagförslag. Detta skapar fortsatt osäkerhet och försvårar arbetet i alla de företag som dagligen förser medborgare med samhällsviktiga tjänster som förskolor, skolor, primärvård och äldreboenden.

⁴ PWC (2016), Avkastning på bokfört operativt kapital i välfärdsbolag, rapport till Svenskt Näringsliv

Utredningen hade även i uppdrag ta fram förslag för att skärpa kvalitetskontrollen inom välfärdssektorn. Här har utredningen inte tagit fasta på de metoder som finns för att mäta kvalitet och de förslag man för fram är urvattnade.

Reformera ersättningssystemen i välfärden

Ersättningssystemen behöver ständigt utvecklas och förbättras. Exempelvis kan man för vissa patientgrupper (äldre, kroniker) införa en högre grad av helhetsansvar för vården hos en aktör. Genom att samla vård-, omsorgs- och finansieringsansvaret för dessa grupper till en vårdgivare så undviker man de gränsdragningsproblem som uppstår idag mellan landsting och kommuner.

Regeringens så kallade Tillitsdelegation menar att ersättningssystemen i första hand ska ses som en möjliggörare och om mer detaljerad styrning behövs, så ska i första hand andra styrmedel än ersättningssystemen användas.⁵ I motsats till Tillitsdelegationen menar Svenskt Näringsliv att målbaserad ersättning kan vara såväl lämplig som effektiv inom delar av välfärdstjänsterna. Inte minst inom sjukvården finns det fördelar med styrning, där uppnådda medicinska resultat stäms av mot de mål som har satts och att ersättning utgår i relation till hur väl målen uppnås. Detta är självklart enklare vid mer standardiserade och enkla vårdförlopp. Men det pågår viktigt utvecklingsarbete även för mer komplexa vårdssituationer, som kan ligga till grund för framtida målbaserade ersättningar. Det vore direkt olämpligt att lägga ett tankeförbud för detta utvecklingsarbete.⁶

Den teknologiska utvecklingen inom vården går snabbt framåt. Digital konsultation inom primärvården växte kraftigt under 2016 och bidrar till en ökad tillgänglighet för patienterna. Det har diskuterats hur ersättningen bör sättas för att bli mest rättvis. Då detta är en ny marknad är det naturligt att det tar tid innan man hittar de slutgiltiga formerna och ersättningsnivåerna. Särskilt i början är det viktigt att ersättningssystemen utformas så att de stimulerar innovation.

Skärp kraven för utförare av välfärdstjänster

Kvalitetskraven behöver skärpas både inom privat och offentligt driven välfärdsverksamhet. Bland annat genom en ägar- och ledningsprövning för de som vill starta verksamhet inom vård, skola och omsorg. Sedan tidigare finns förslag på skärpta kvalitetskrav som har tagits fram av Ägarprövningsutredningen. Svenskt Näringsliv stödjer dessa förslag.

I Välfärdsutredningen har dock förslagen urvattnats. Resonemanget där är att en hård vinstreglering gör att man inte behöver en lika långtgående kvalitetskontroll. Det är en felaktig slutsats eftersom det inte finns något som tyder på att vinstdriven välfärdsverksamhet skulle leverera en sämre kvalitet än offentligt driven verksamhet.

Inom skolans område är det viktigt med extern eller digital rättning av nationella prov. Inom det området har det kommit ett utredningsförslag. Det är också viktigt att skapa automatiserade system för att identifiera betydande avvikelser mellan betyg på nationella prov och kursbetyg respektive slutbetyg i syfte att förhindra betygsinflation.

⁵ SOU 2017:56

⁶ Se det så kallade SVEUS-projektet, www.sveus.se

Inför en målsättning om förbättrad produktivitet i offentlig sektor

Svenskt Näringsliv föreslog förra året att skulle införas en långsiktig målsättning om förbättrad produktivitet på 0,5 procentenheter per år inom stat, landsting och kommuner. Något sådant mål att förbättra kostnadseffektiviteten har inte införts. Enligt Konjunkturinstitutets statistik sjönk produktiviteten inom offentlig sektor med 0,9 procent 2016. En bidragande orsak var den expansion av personal som skedde för att möta flyktingkrisen.

Inom kommunal sektor finns en produktivitetspotential på drygt 40 miljarder kronor om verksamheterna överallt skulle bedrivas lika bra som i de bästa kommunerna. På kort sikt, fram till 2020, uppskattar Svenskt Näringsliv att det går att kostnads-effektivisera den kommunala verksamheten med 15–20 miljarder kronor utan att kvaliteten påverkas negativt.⁷

Överväg ett mjukt skattetak för kommuner och landsting

Förslaget påverkar kommuner som höjer skatten över en viss högsta nivå, exempelvis den genomsnittliga kommunalskattesatsen. För skattesatser över denna nivå avräknas statsbidraget med en viss andel, exempelvis 50 procent, av det överskjutande beloppet. Detta är ett mjukt skattestopp eftersom det inte omöjliggör högre skattesatser och därmed bibehålls det kommunala självstyret. Samtidigt skapas tydliga drivkrafter för kommuner att bedriva sina verksamheter kostnadseffektivt.

I år är den genomsnittliga kommunalskattesatsen 32,12 kronor per intjänad hundralapp. Den högsta kommunalskatten finns i Dorotea som har 35,15 procent. Sedan år 2000 har den genomsnittliga kommunalskatten ökat med 1,74 kronor per hundralapp. Högre kommunalskatter slår brett mot alla löntagargrupper, framförallt för lägre inkomstgrupper. Kommunalskatten bidrar även till att höja marginalskatten.

Regeringen har inte gått fram med något förslag om skattestopp. Däremot har andra aktörer tagit upp problemet. LO har föreslagit ett kommunalskattestopp och Kristdemokraterna har lagt fram ett förslag som liknar Svenskt Näringslivs mjuka modell för avräkning.

Bättre offentlig upphandling

I januari 2017 trädde tre nya upphandlingslagar ikraft, lagen om offentlig upphandling, lagen om upphandling inom försörjningssektorerna och lagen om upphandling av koncessioner. De nya lagarna innehåller bestämmelser som ska underlätta SME-företagens deltagande i upphandlingar, bl.a. bestämmelser om uppdelning av ett kontrakt i flera mindre delkontrakt och begränsningar i kraven på ekonomisk kapacitet.

Av den nationella upphandlingsstrategin, som regeringen presenterade förra året, framgår att en mångfald av leverantörer behövs för att skapa en väl fungerande konkurrens. Det är också så att förfrågningsunderlagen ska formuleras på ett sätt som uppmuntrar fler företag att lägga anbud. Det är därför problematiskt att regeringen har valt att implementera direktivets bestämmelser om leverantörskontroll genom långtgående krav på utdrag ur belastningsregistret. De nya reglerna innebär att utdrag ur belastningsregistret måste begäras i varje enskild upphandling för alla

⁷ Produktivitetspotential för kommunal sektor, rapport från Svenskt Näringsliv, 2017. https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/valfard/produktivitetspotential-for-kommunal-sektor_666567.html

personer som företräder ett vinnande företag. Följden blir att vd, styrelseledamöter, särskilda firmatecknare och revisorer måste begära ut utdrag från polisen. Bestämmelsen är onödigt långtgående och leder till omfattande administration.

Det är också bekymmersamt att regeringen inte har agerat mer kraftfullt när det gäller frågan om det Europeiska leverantörsbeviset (ESDP) som är en tungrodd administrativ börda för företag som är intresserade av att lämna anbud.

Vid halvårsskiftet 2017 kompletteras lagstiftningen med ytterligare ett antal paragrafer om arbetsrättsliga krav. Svenskt Näringsliv har varit negativa till dessa bestämmelser eftersom vi anser att det innebär ett ingrepp i den svenska arbetsrättsliga modellen. Därtill är bestämmelserna mycket svårtillämpade och i praktiken omöjliga att följa upp.

Detta sammantaget medför att de nya bestämmelserna får till konsekvens att färre, inte fler, företag intresserar sig för den offentliga marknaden. Mindre konkurrens gör att kostnadseffektiviteten försämras och medborgarna får ut mindre nytta för sina skattemedel.

Även om de nya lagarna innehåller bestämmelser som får negativa konsekvenser för företagen är det framför allt hur myndigheterna tillämpar lagarna som är det största problemet. Vi ser fortfarande att upphandling får bottenbetyg när vi mäter företagsklimatet i landets 290 kommuner. Detta beror framför allt på bristande kompetens, bristande förståelse för den marknad man upphandlar, orimliga och irrelevanta kvalificeringskrav och s.k. ska-krav. Upphandlande myndigheter och kommuner måste bli mer inköpsmogna.

Bedömning - Ökad kvalitet och effektivitet i välfärden

Förra året menade vi att Valfärdsutredningen borde läggas ner eftersom den hotade viktiga verksamheter inom vård, skola, omsorg. Nu har utredningen tillåtits slutföra sitt uppdrag, så det finns inte längre någon utredning att lägga ner.

Utredningen är det således för sent att lägga ner, men utredningens resultat bör läggas ner. Förslaget om vinstbegränsning ser ut att sakna stöd i Riksdagen, men själva diskussionen i sig skadar tilltron hos alla de som driver privat verksamhet. Nya investeringar eller satsningar uteblir på grund av osäkerheten.

Produktivitetsutvecklingen inom offentlig sektor är fortfarande problematisk och inga tydliga politiska åtgärder har tagits för att vända utvecklingen. Vårt förslag om ett mjukt kommunalt skattestopp har heller inte införts, men flera viktiga aktörer har lyft problemet och föreslagit varianter på ett sådant skattestopp.

Inom upphandlingsområdet har ett antal saker skett som går i fel riktning. Exempelvis det krångliga systemet där företag ska skicka in utdrag ur belastningsregistret för samtliga legala och faktiska företrädare. Tillsammans med andra skärpningar, som arbetsrättsliga krav vid upphandling, riskerar vi att få färre anbudsgivare. Resultatet blir minskad konkurrens och ett mindre kostnadseffektivt utnyttjande av de gemensamma skattemedlen.

Mer humankapital, bättre matchning

Utökad rätt till förskola

Förskolan är viktig eftersom den lägger grunden till framtida utvecklingsmöjligheter. Vi vet idag från forskningen att uppväxtvillkor har betydande och långsiktiga effekter på såväl hälsa som intjänandeförmåga eftersom grunden för att utveckla humankapital läggs i tidig ålder.⁸ En av de viktigaste slutsatserna i Heckman (2000) är att satsningar på framför allt lågpresterande elever har större effekt ju tidigare de genomförs. Därtill konstaterar Långtidsutredningen 2015 att förskolan är betydelsefull för att barn ska utveckla grundläggande färdigheter i att räkna, läsa, skriva och tala. Samt mer allmänna förmågor såsom samarbetsförmåga och noggrannhet. Alla dessa färdigheter har en avgörande betydelse för att senare kunna komma in på arbetsmarknaden. En krona i förskolan gör alltså betydligt större nytta än en krona på exempelvis arbetsmarknadsåtgärder senare i livet.

I förra årets rapport föreslog Svenskt Näringsliv att rätten till förskola för barn utvidgas till 30 timmar per vecka när föräldrarna är arbetslösa eller föräldralediga.

Andelen barn som går i förskola har ökat över tid. En minskning skedde dock under åren 2014–2015. År 2016 ökade andelen åter till 84 procent av alla barn i åldern 1–5 år, det är nästan lika stor andel som 2013. Av dessa barn är det 20 procent som går i en privat driven förskola.⁹

Utökad vuxenutbildning

Under året som gått har regeringen inrättat en rättighetsprincip som ger individer *rätt till behörighetsgivande utbildning*. Principen omfattar såväl behörighet till högskolan som till yrkeshögskolan (YH). Detta öppnar upp för individer att läsa yrkeskurser på gymnasial nivå i syfte att bli behörig till en YH-utbildning. Denna reform är efterfrågad och uppskattad. Dessutom har regeringen garanterat en fortsatt medfinansiering av yrkesvux som skapar långsiktighet och bättre möjlighet till planering för kommunerna.

Strax innan årsskiftet fick Skolverket i uppdrag att jobba för att regionalisera yrkesvux. I flera fall saknar kommunerna kundunderlag för att erbjuda ett brett kursutbud av yrkesvuxkurser. I den nya förordningen villkoras statens medfinansiering med att minst tre kommuner måste gå ihop i en ansökan om yrkesvuxmedel. En regionalisering av yrkesvux är en fråga som Svenskt Näringsliv tillsammans med medlemsorganisationer drivit aktivt. Det är också viktigt att kunna erbjuda branschrekommenderade kurspaket. Även den sistnämnda frågan är på väg att implementeras i och med regeringens uppdrag till Skolverket att tillsammans med branscherna ta fram exempel på ”sammanhållna utbildningar” mot en yrkeskvalifikation. Detta skapar en ökad tydlighet för studie- och yrkesvägledningen och för individer som får veta exakt vilka kurser som leder till en specifik yrkeskvalifikation. Med andra ord är det här en fråga som har utvecklats i rätt riktning.

Men det finns mer att göra. Fortfarande är användningen av auktorisations- och pengsystem en ovanlig företeelse ute i landets kommuner, vilket hämmar framväxten av nya aktörer på marknaden. Det är heller inte tydligt hur branscher kan vara med

⁸ Se exempelvis Folkhälsomyndigheten (2017), Förskolans påverkan på barns hälsa – en genomgång av den vetenskapliga litteraturen

⁹ Skolverket (2017) https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.2602351/F%C3%B6rskola_Barnogrupper_Riks_Tab2B_%202017webb.xls

och initiera yrkesutbildningar inom vuxenutbildningen, på samma sätt som sker inom yrkeshögskolan. Arbetet med regionaliseringen av yrkesvux och branschrekommenderade kurser har förutsättningar att bidra till ett närmare samarbete med näringslivet.

Ta till vara kompetens som kommer till Sverige

Under året som har gått har Myndigheten för yrkeshögskolan tillsammans med branschföreträdare tagit fram en nationell standard och riktlinjer för branschvalidering av yrkeskompetens. Standarden ska vara ett stöd vid branschernas utveckling och vidareutveckling av kvalitetssäkrade och stabila valideringsmodeller. Den ska också kunna anpassas till olika branschers och yrkesområdets behov och förutsättningar. Med sin tydliga koppling till det svenska ramverket för kvalifikationer (SeQF) får den en viktig roll som ”översättningsmodell” mellan utbildningssystem och arbetsliv med ett gemensamt språk. Den tydlighet som standarden skapar ökar effektiviteten i utbildningsinsatserna och kortar individers väg till jobb.

Men en standard är ingen garanti för att tillämpningen fungerar. Nu gäller det att standarden får spridning och att modellerna som tas fram enligt standarden har en förankring hos arbetsgivare och fack. Svenskt Näringsliv har tillsammans med medlemsorganisationerna tagit fram ett antal policyståndpunkter om hur valideringen kan förbättras ytterligare. Bland annat bör högskolornas valideringsuppdrag centraliseras.¹⁰

Snabbare genomströmning i högre utbildning

Sverige har en hög inträdesålder på arbetsmarknaden vilket delvis förklaras av vår internationellt sett höga examensålder. I Sverige är den genomsnittliga examensåldern för en kandidatexamen 28 år, motsvarande siffra för Storbritannien är 23,5 år. Långtidsutredningen 2011 visar att en lägre examensålder skulle medföra betydande samhällsekonomiska vinster. Samhällets intäkter är i storleksordningen 80 000 kronor för varje år en student kan tidigare lägga sin examen. De positiva effekterna drivs framför allt av att arbetsinkomsterna och därmed också skatteintäkterna är högre efter avslutade studier än före studietiden. De som tar examen senare tar i genomsnitt också emot mer transfereringar vilket medför att samhällets kostnader förknippat med en hög examensålder överstiger de privata kostnaderna.

Den höga examensåldern pekar på att det inte finns tillräckligt starka incitament på individnivå att ta examen tidigt i Sverige. Från ett ekonomiskt perspektiv kan utbildning betraktas som en investering där kostnaden för den enskilde framför allt utgörs av förlorad arbetsinkomst. Om intjänandeförmåga ökar med ålder bör investeringen göras så tidigt som möjligt eftersom kostnaden, den förlorade arbetsinkomsten, blir större ju äldre individen är. Dessutom medför en tidig examen att det återstår flera år att hämta hem intäkterna från utbildningsinvesteringen.

Att så många ändå väljer att ta examen sent beror bland annat på att studenter i Sverige inte får del av den fulla ekonomiska vinsten av att ta examen tidigt. Studiemedelssystemet bör därför reformeras så att tidig examen premieras genom ekonomiska incitament. Det kan ske i linje med det förslag som presenterades i Långtidsutredningen 2011 där delar av studielånet skrivs av vid tidig examensålder. Man kan också tänka sig andra lösningar som examenspremie eller peng per poäng. Det viktiga är att stärka drivkrafterna till tidig examen och därigenom öka arbets-

¹⁰ <http://www.dn.se/debatt/kompetenta-yrkespersoner-tvingas-satta-sig-i-skolbanken/>

kraftsutbudet av nytexaminerade akademiker. Stora samhällsekonomiska vinster skulle uppstå om inträdet på arbetsmarknaden kunde snabbas på.

En ytterligare orsak till sen examensålder är att många studenter först påbörjar en utbildning för att sedan byta och läsa något annat, vilket fördröjer studietiden. Enligt Studiesociala kommittén väljer varje student i genomsnitt 1,7 utbildningsprogram. Dessutom visar Svenskt Näringslivs undersökning högskolekvalitet som bygger på intervjuer med cirka 30 000 studenter att cirka var tredje student stannar kvar minst en termin extra i högskolan med anledning av att de inte får jobb efter examen.

Antalet omstarter skulle kunna motverkas om det fanns möjlighet för studenter att göra mer medvetna val från början. Idag finns ingen jämförbar information att ta ställning till. Den begränsade information som finns om arbetsmarknadsutsikter är inte jämförbar mellan utbildningsinriktningar och bygger på tveksamma prognoser, snarare än på konkret information om hur det har gått för tidigare studenter. Det senare är vanligt internationellt som informationskälla för att beskriva arbetsmarknadsförutsättningar. Sådan information borde samlas in och tillgängliggöras för studenter.

Finansiering av högre utbildning som tydligt premierar kvalitet och relevans för arbetsmarknaden

Det är avgörande för svensk ekonomi att utbildning i slutänden leder till kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden. Idag baseras resurstilldelningen till högre utbildningar på hur många studenter som läser utbildningen samt hur många som klarar sina studier. Att resurstilldelningen i alltför liten utsträckning premierar utbildningarnas kvalitet och relevans för arbetsmarknaden är en delförklaring till de problem som kan observeras. För att tydligare koppla finansieringen av högre utbildning till kvalitet och relevans för arbetsmarknaden så bör den baseras på fyra olika komponenter.

Den första komponenten baseras, likt dagens system, på hur många helårsstudenter som läser utbildningen. Denna komponent fångar utbildningens popularitet bland studenterna. Den andra komponenten baseras på hur långt studenterna faktiskt har kommit i sin utbildning och inte som idag enbart på avklarad kurs oaktat om den ingår i en examen eller inte. Den tredje delen är beroende av huruvida studenterna får kvalificerade jobb efter avslutad utbildning. Den sista delen av finansieringen beror på utbildningens kvalitet baserat på studenternas resultat. En sådan förändring av finansieringen skulle öka lärosätenas drivkrafter att skapa utbildningar som tillgodoser arbetsmarknadens efterfrågan.

Nyligen tillsattes en statlig utredning som ska göra en översyn av resurstilldelningen för den högre utbildningen. Hur de tar sig an frågan är fortfarande oklart, men det är viktigt att det inte blir en intern inomakademisk diskussion utan att man även inkluderar arbetsmarknadens parter.

Bedömning - Mer humankapital, bättre matchning

Under det senaste året har vissa förbättringar skett som ökar tillgängligheten till vuxenutbildning. Särskilt bra är fokuseringen på yrkesvux, där det finns goda förutsättningar att kunna matcha ledig arbetskraft till arbetstillfällen.

Man kan även notera att svenska grundskoleelever presterar något bättre i den senaste PISA-undersökningen. I den förra undersökningen som genomfördes 2012 låg

resultaten sämre än snittet i OECD. Den nya undersökningen, som baserar sig på undersökningar gjorda 2015, visar resultat som är på eller strax över snittet.¹¹

När det gäller att ta tillvara kompetens som kommer till Sverige finns fortfarande omfattande trögheter, som gör att potentialen inte utnyttjas.

Övergången från högre utbildning till arbetsmarknaden är fortfarande ineffektivt organiserad. I takt med att högre utbildning har blivit en volymmässigt såpass omfattande karriärväg, så får trögheter och tidsfördröjningar stora effekter. I slutändan kommer nyutexaminerade studenter i arbete, men när studierna drar ut på tiden i onödan leder det till betydande samhällsekonomiska kostnader som påverkar såväl skatteintäkter som framtida pensionsutbetalningar.

I de många fall där högskoleutbildningarna är dåligt anpassade till arbetsmarknadens krav uppstår även initiala produktivitetsförluster när den nya personalen måste läras upp i sådant som hade kunnat finnas med i själva utbildningen.

Allmänna förbättringar av näringslivsklimatet

Lönsam infrastruktur istället för höghastighetsbanor

Sverige är ett förhållandevis stort och glesbefolkat land i utkanten av Europa och ekonomin är starkt beroende av utrikeshandel. Människor behöver smidigt kunna transportera sig mellan boende och arbetsplatser, varor och tjänster behöver kunna flöda så fritt som möjligt.

Många svenska företag verkar också på en global marknad där konkurrensen är knivskarp. Effektiva och resurssnåla transporter, till konkurrenskraftiga priser, utförda på ett robust och kapacitetsstarkt transportinfrastruktursystem är därför ett viktigt konkurrensmedel. Den största delen av de finansiella medlen till infrastrukturåtgärder är statliga anslag, dvs. skattepengar. Därför är det av stor vikt att de investeringsbeslut som fattas är samhällsekonomiskt lönsamma.

Svensk infrastrukturplanering är styrd av den *nationella transportplanen* som strukturerar åtgärder i transportsystemet och fördelningen av anslagen. Planen löper över en tolvårsperiod och uppdateras vart fjärde år. Trafikverket ansvarar för framtagandet och utförandet. Regering och Riksdag ger den ekonomiska ramen och pekar ut vissa prioriteringar.

Trafikverket kommer att presentera en ny nationell transportplan för perioden 2018–2029 inom kort och förfogar över drygt 622 miljarder kronor, vilket är drygt 100 miljarder kronor mer än nu gällande plan. En positiv signal är att regeringen har hörsammat kraven på att tonvikten i planen ska ligga på drift- och underhållsåtgärder i befintlig infrastruktur. Däremot kommer de avsatta anslagen enbart räcka till att hejda en accelererande nedslitning av systemet, inte att betala av på den historiskt uppbyggda infrastrukturens skulden.

Det är fortsatt oklart om Sverige kommer att bygga nya stambanor för höghastighetståg mellan Stockholm – Göteborg/Malmö. Trots ett flertal utredningar finns det

¹¹ https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3725

frågetecken om exempelvis projektets totalkostnad och finansiering samt osäkerhet om de kommersiella förutsättningarna. Projektet har kritiserats av exempelvis SNS Konjunkturråd och Konjunkturinstitutet som menar att det är en ineffektiv klimatinvestering och att projektet samhällsekonomiskt är kraftigt olönsamt. Det finns inte heller en politisk förankring i Riksdagen för projektet.

Trots osäkerheterna och den skarpa kritiken pekar regeringen fortsatt ut höghastighetsbanan som ett prioriterat mål. Men utbyggnaden ska ske etappvis, i den takt ekonomin tillåter och de ska planeras under samma förutsättningar som gäller för andra åtgärder och objekt i den nationella transportplanen. Inget år anges längre för när banan ska vara fullt utbyggd. Man kan dock konstatera att de infrastrukturanslag som finns att tillgå under den kommande tolvårsperioden tydligt visar att det finns mycket begränsade medel till utbyggnad av nya stambanor, utöver det som redan ligger i gällande transportplan.

Svenskt Näringsliv anser att det är positivt att infrastrukturpolitiken i första hand prioriterar drift-, underhålls- och trimningsinsatser. Det finns ett stort uppdämt uppgraderings- och upprustningsbehov i det befintliga systemet som behöver åtgärdas, framförallt inom järnvägen. De knappa resurserna ska fördelas till verkligt tillväxtfrämjande infrastrukturinvesteringar inom person- och godstrafiken, inte till satsningar på stora samhällsekonomiskt olönsamma projekt.

Avreglerad hyressättning på nybyggda hyresrätter

För närvarande råder det bostadsbrist i 255 av Sveriges 290 kommuner, vilket är en ökning med 15 kommuner jämfört med förra året.¹² Priserna på bostäder har fortsatt att stiga. Enligt Mäklarstatistik ligger priserna på bostadsrätter 7 procent högre än för ett år sedan och villapriserna 9 procent högre.¹³ Det är med andra ord svårt för många att skaffa sin första bostad eller att flytta till en annan ort av arbetsmarknadsskäl.

För att förbättra situationen på bostadsmarknaden behövs flera olika åtgärder, men en viktig beståndsdel är att få en bättre fungerande prisbildning på hyresbostäder. I förra årets rapport föreslog därför Svenskt Näringsliv en helt avreglerad hyressättning på nybyggda hyresrätter utan bortre tidsgräns.¹⁴

Någon sådan avreglering av hyressättningen har inte skett. Regeringen har aviserat vissa förbättringar av systemet för presumtionshyror, bland annat att det inte ska kunna ske hyressänkningar när dessa lägenheter övergår till bruksvärdessystem efter 15 år. Hyresgästföreningen har kommit överens med tre kommunala bostadsbolag om införande av ett system för Stockholmshyra. Tanken är att ta fram ett poängssystem där bland annat lägesfaktorn vägs in i hyressättningen. En sådan differentiering kan leda till en viss marknadsanpassning av hyrorna i attraktiva lägen. Det råder fortsatt osäkerhet om dessa förbättringar verkligen kommer till och tillämpas så att de får genomslag i praktiken.

¹² Bostadsmarknadsenkäten 2017, Boverket. <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsplanering/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten-i-korthet/>

¹³ Svensk Mäklarstatistik (2017). <https://www.maklarstatistik.se/pressmeddelanden/okande-villapriser-men-nagot-lugnare-utveckling-bland-bostadsratter/>

¹⁴ För närvarande finns systemet för presumtionshyror som medger kostnadsbaserad hyressättning under de första 15 åren.

Korta ledtiderna i byggandet - begränsa antalet överklagandeinstanser

När kommunala beslut om detaljplaner eller bygglov överklagas leder det till tidfördröjningar i flera led. Detta innebär att byggprocesser kan ta orimligt lång tid. Ledtider på sju till tio år från idé till att byggnaderna står färdiga är inte ovanliga i storstadsområden. I förra årets rapport föreslog vi att antalet överklagandeinstanser skulle begränsas. När det gäller detaljplaner har en begränsning skett, dessa kan fortsättningsvis bara överklagas direkt till mark- och miljödomstolen istället för som tidigare först till länsstyrelsen. I just dessa ärenden har det med andra ord skett en förkortning av processen. Bygglövsärenden kan fortfarande överklagas i flera led.

I planprocessen finns även fortsättningsvis en möjlighet för länsstyrelsen att överpröva kommunala beslut om detaljplan. En överprövning är en åtgärd som sker på länsstyrelsens eget initiativ, vilket skiljer sig från överklagande som initieras av annan part. En förbättring är de nya regler som syftar till att länsstyrelserna ska tvingas fatta snabbare beslut vid sådana överprövningar av kommunernas detaljplaner. Beslut måste fortsättningsvis fattas inom två månader. Samtidigt införs vissa nya undantag från bygglovsplikt. De nya reglerna planeras att gälla från halvårsskiftet.

Höjd gräns för revisionsplikt

I de flesta andra EU-länder är betydligt fler mindre företag undantagna från revisionsplikt jämfört med i Sverige.¹⁵ Det gör att svenska företag drabbas av högre kostnader och det är därmed en konkurrensnackdel jämfört med situationen för motsvarande företag i andra länder.

I likhet med den utredning som föregick beslutet att avskaffa revisionsplikten, förespråkar Svenskt Näringsliv gränsvärden som ligger i linje med de som krävs av EU-rätten. I Sverige inträder dock revisionsplikten för aktiebolag redan för väldigt små företag. De svenska kriterierna är tre anställda, tre miljoner kronor i nettoomsättning eller 1,5 miljoner kronor i balansomslutning. När något av dessa kriterier är uppfyllda träder revisionsplikten in. Det kan jämföras med de betydligt högre gränsvärden som gäller på EU-nivå: 50 anställda, åtta miljoner euro i nettoomsättning eller fyra miljoner euro i balansomslutning.

Riksrevisionen har påbörjat en granskning av avskaffandet av revisionsplikten. I samband med införandet av det nuvarande regelverket aviserades en översyn av gränsvärden för att se om de skulle kunna sättas på högre nivåer. Någon sådan översyn har ännu inte initierats av regeringen.¹⁶

Fasa in ny vindkraft först när behov uppstår

Energiöverenskommelsen börjar nu operationaliseras. Beslut har tagits om att avskaffa effektskatten på kärnkraft över två år. Dessutom kommer fastighetsskatten för vattenkraft att trappas ner. Det här var helt nödvändiga beslut för att trygga dessa stabila och koldioxidfria energislag. Besked har också kommit om mer generösa placeringsregler och en förlängning av den livslängd som kärnavfallsfonden ska använda för avgiftsberäkningar. Även dessa besked är bra och viktiga för att trygga elförsörjningen och kärnkraftens fortlevande under hela den tekniska livslängden. Investeringsbeslut kring säkerhetsuppgraderingar har tagits för Vattenfalls tre reaktorer i Forsmark och besked väntas för Ringhals två reaktorer efter sommaren.

¹⁵ Se Federation of European Accountants (2016), Audit exemption thresholds in Europe. Update after the transposition of the Accounting Directive, information paper.

¹⁶ Prop. 2009/10:204, s. 71.

Besked för den reaktor som kommer att kvarstå i Oskarshamn och ägs av Uniper är sagt att komma under hösten.

Beslut är också på väg att fattas kring elcertifikatsystemets funktion under perioden 2020 till 2030. Vårt förslag från förra året var att infasningen skulle anpassas till att det i närtid inte finns behov av ytterligare vindkraft. De nya elcertifikaten borde därför fasas in först mot slutet av perioden.

Tyvärr har valet fallit på en linjär fortsättning, istället för den mer baktunga profil som Svenskt Näringsliv har föreslagit. Det är inte bara onödigt att stödja introduktionen av ny kraft innan den faktiskt behövs. Det finns dessutom en överhängande risk att subventionerna skapar överskott på marknaden och därmed stör marknadens funktion. Givet den goda elförsörjningssituation som Sverige väntas ha fram till 2030 finns i realiteten inget behov av ny elproduktion förrän i tidsperioden 2030–2045.

Den fråga som nu behandlas är hur lagstiftningen kring vattenkraften ska utformas så att dessa kan få moderna tillstånd och ett förslag väntas på remiss inom kort. Detta är en fråga som oroar då vattenlagstiftningen får konsekvenser även för många andra typer av verksamheter – industrier, jordbruk, vatten- och avloppsreningsverk m.fl. Det finns signaler om förändringar i lagstiftningen som riskerar få stora negativa konsekvenser för alla verksamheter som har vattentillstånd. Det är därför viktigt att lagstiftningen landar rätt, vilket är en prioriterad fråga för Svenskt Näringsliv i nuläget.

Ersätt överskottsmålet med balansmål

Under det senaste året har en blocköverskridande överenskommelse slutits inom ramen för Överskottsmålskommittén. Överenskommelsen innebär att det nuvarande saldomålet för offentligt sparande kommer att justeras ned från nuvarande +1 procent till +1/3 procent av bruttonationalprodukten. Svenskt Näringsliv har tidigare gjort bedömningen att saldomålet kan sänkas till 0 procent utan att det skulle uppstå risker för uthålligheten i de offentliga finanserna eller att statens stabiliseringspolitiska förmåga skulle begränsas.

Svenskt Näringsliv menar fortfarande att ett saldomål på 0 procent hade varit motiverat, men stödjer samtidigt förslaget om en sänkning till 1/3 procent. Det finns ett stort värde i att förändringen har ett brett politiskt stöd som omfattar sju av åtta riksdagspartier.

Förändringen innebär att risken för ett onödigt högt skatteuttag på företagande och entreprenörskap minskar. Nedjusteringen motsvarar 32 miljarder kronor per år.

Begränsa möjligheterna att frånga det finanspolitiska ramverket

I Överskottsmålskommittén finns förslag som syftar till stärka det finanspolitiska ramverket. Det tydliggörs att målavvikelse ska bedömas utifrån variabeln strukturellt sparande.¹⁷ Tidigare har det funnits en viss oklarhet om det är denna variabel eller någon annan som har varit styrande. Ökad tydlighet stärker trovärdigheten och gör det svårare för en sittande regering att förklara bort avvikelser.

Vad som ska gälla i budgetprocessen görs tydligare. Det har funnits en osäkerhet kring huruvida olika förslag kan brytas ut ur budgeten eller inte. Principen framåt

¹⁷ SOU 2016:67, En översyn av överskottsmålet, Betänkande av Överskottsmålskommittén, <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2016/09/sou-201667/>

kommer att vara att utbrytningar inte tillåts. Det underlättar för regeringar att kunna genomdriva sin finanspolitik i sin helhet. Långsiktigt stärker det trovärdigheten i det finanspolitiska ramverket.

Det finns behov av ytterligare åtgärder för att stärka det finanspolitiska ramverket. Vid flera tillfällen har olika regeringar bokföringsmässigt gjort periodiseringar så att utgifter i statsbudgeten har hamnat på ”fel” år. Detta försvårar utvärderingen av finanspolitiken och kan användas för att undkomma bindande utgiftstak.

Ett annat förfarande som riskerar trovärdigheten i det finanspolitiska ramverket är den asymmetriska synen på dynamiska effekter av skatteförändringar. Vid förslag om skattesänkningar hänvisas till en försiktighetsprincip för att inte ta med positiva dynamiska effekter av förändringarna. Vid skattehöjningar borde en motsvarande försiktighetsprincip innebära att negativa dynamiska effekter tas med när förväntade skatteintäkter beräknas. Detta är en högst aktuell fråga inte minst i samband med de höjningar av marginalsikten som regeringen nu driver igenom. Genom felaktiga beräkningar kan utgiftsökningar drivas igenom som inte har täckning i något reformutrymme.

Bedömning - Allmänna förbättringar av näringslivsklimatet

I en undersökning bland Svenskt Näringslivs medlemsföretag uppger 44 procent att de upplever stor eller mycket stor regelbörda och 64 procent anser att det har blivit sämre de senaste två åren. Regler återfinns inom olika reglerade branscher som exempelvis byggsektorn. Regelbördan bidrar till minskad konkurrens och dyrare produktion. Det finns även regler som slår brett, exempelvis har Sverige fortfarande stramare regler än andra EU-länder vad gäller revisorstvånget för relativt små företag.

Inom ramen för energiöverenskommelsen har det vidtagits vissa helt nödvändiga åtgärder för att säkra fortsatt drift för den koldioxidfria energislagen kärnkraft och vattenkraft, bland annat utfasningen av effektskatten. Men det är fortfarande problematiskt att ytterligare intermittent vindkraft nu ska byggas ut i snabbare takt än det finns behov av. Det blir kostsamt och stör marknadens funktion. Befintlig vindkraft riskerar att få lönsamhetsproblem.

Hotet kvarstår att miljardbelopp förslösas på samhällsekonomiskt olönsamma höghastighetsbanor. Motståndet mot projektet har tilltagit under det senaste året. Om det tillåts bli verklighet kommer lönsamma infrastrukturinvesteringar att trängas ut under många år framöver.

Det finanspolitiska ramverket har justerats och överskottsmålet blivit satt till en lägre nivå. Det är en stor fördel, då långsiktig överbeskattning kan undvikas. I närtid finns fortfarande risker med att ett antal föreslagna skattehöjningarna inte kommer att inbringa så stora skatteintäkter som utlovas på grund av negativa dynamiska effekter.

Slutsatser för fyra viktiga år 2017-2020

Jämfört med för ett år sedan kan man konstatera att vår position i välfärdsindex är oförändrad. Tillväxten i Sverige – mätt i BNP-termer – har de senaste åren stått sig väl i jämförelse med andra länder. Men det som avgör är utvecklingen av BNP per capita och där går det inte lika bra. För att ett gott konjunkturläge ska ge utslag i en långsiktig välfärdsökning för medborgarna krävs mer omfattande strukturreformer än de vi har sett under det senaste året.

Ett år har gått och det innebär att den återstående tiden fram tills att målet om att Sverige ska nå en topposition i välfärdsindex har minskat.

I den systematiska genomgång som har gjorts i den här rapporten framgår det att det har genomförts ett antal politiska åtgärder som fanns med i förra årets reformlista. Exempelvis är de satsningar på yrkesvux som har genomförts välkomna.

Den verkligt stora utmaningen är alltså den tudelade arbetsmarknaden. Tiden för nyanlända att komma i arbete måste kortas om integrationen ska få fungera. Nuvarande situation skapar inte bara en betydande ekonomisk belastning för samhället, utan orsakar också sociala problem förknippade med utanförskap.

Under året har det tyvärr också skett tydliga förändringar i fel riktning. Det gäller inte minst inom skattepolitiken, där höjda marginalskatter genomförs mot bättre vetande. Regeringen planerar också höjd skatt på entreprenörer, vilket minskar drivkrafterna för företagande. En flygskatt är på gång med tveksamma miljöeffekter och som försvårar situationen för flera regionala flygplatser.

Tyvärr kvarstår även det konkreta hotet mot välfärden. Den föreslagna vinstregleringen inom vård, skola, omsorg innebär att de flesta företag inom dessa områden skulle tvingas avveckla sina verksamheter. Valfriheten för medborgarna skulle bli en chimär, kostnadseffektiviteten bli lidande och betydande övergångsproblem skulle uppstå i kommuner och landsting när de tvingas återta dessa verksamheter i egen regi. Genom den ensidiga fokuseringen på vinster missar vi den verkligt viktiga diskussionen: Hur kan vi säkerställa att kvaliteten förbättras i välfärdssektorn, både i privata och offentliga verksamheter?

Bra under det senaste året:

- Regeringen drog tillbaka sitt förslag att utöka arbetsgivarnas medfinansiering i sjukförsäkringen.
- Förbättringar av vuxenutbildningen för yrkesutbildning
- Utökning av RUT-tjänster

Riktigt dåligt under året:

- Tudelningen på arbetsmarknaden kvarstår
- Fler löntagare tvingas betala höjd marginalskatt
- Fortsatt hot om vinstreglering för företag inom vård, skola, omsorg.

www.svensktnaringsliv.se

Storgatan 19, 114 82 Stockholm

Telefon 08-553 430 00